

Som sis mil milions

Aquesta setmana té lloc al Caire (Egipte) la Conferència de l'ONU sobre Població.

L'augment de població a la Terra es revela no sols com un problema de natalitat, sinó també de creixement econòmic, d'educació i de drets humans.

Cada segon la població mundial augmenta en tres o quatre persones. Al cap d'un dia, el nostre planeta té 250.000 habitants més, la majoria nascuts als països en desenvolupament. Fins quan podrà aguantar el planeta aquest ritme? O potser la superpoblació no és en realitat, un problema greu? I si ho és, com es pot aturar aquest creixement?

Són preguntes complexes, sense respostes contundents i acceptades per tothom. Aquesta setmana, però, experts de tot el món intentaran trobar algunes respostes durant la Conferència de l'ONU sobre Població, que se celebra al Caire. Una conferència que s'ha vist precedida de discussions poc científiques. Una conferència que, segons els caps visibles de catòlics i musulmans, va contra la família i promou l'avortament. Una conferència, però, que, al marge de conflictes ideològics, resulta inevitable de fer en un món que el 1997 tindrà 6.000 milions d'habitants.

El 1948, el primer Director General de la UNESCO, Julian Huxley, va impulsar la inclusió del creixement demogràfic com un dels tres principals problemes a què faria front el planeta en els anys següents. Huxley, però, es va quedar curt. L'informe publicat aquell any deia que la Terra tenia ja 2.000 milions d'habitants i que a primers del segle XXI arribaria als 3.000 milions.

Però aquesta xifra va ser superada molt abans —el 1959—. Avui, a la Terra hi ha més de 5.500 milions d'habitants i l'ONU preveu que l'any 2025 n'hi haurà 8.500. Abans del segle XXII s'arribarà als 11.000 milions.

Aquest augment de població pot tenir diverses interpretacions, optimistes i pessimistes. Pot la Terra acollir una població que creix de forma tan desmesurada? Per als qui pensen que la tecnologia ho pot resoldre tot, la resposta és afirmativa. Per als qui posen límits al creixement i, a més, no els veuen gaire llunyans, la resposta és negativa.

Desequilibris. Però segons molts experts, ni optimistes ni pessimistes tenen tota la raó. Malauradament, a tots dos grups els costa d'acceptar certes tesis dels seus col·legues. El problema demogràfic requereix tenir en compte moltes dades i acceptar molts matisos. Caldria, en primer lloc, deixar de tractar el planeta com un tot. Menys del 20% de la població viu en països desenvolupats, en unes condicions —tret dels milions de pobres que sobreviuen al costat dels rics— satisfactòries. En canvi, més del 80% de la població mundial —més, doncs, de 4.000 mi-

lions de persones—viuen en condicions deplorables. Es calcula que vora el 60% es troba en condicions que cap de nosaltres no acceptaria i que el 25% viu en la misèria més absoluta.

Els països desenvolupats, però, viuen un aleniment del creixement de població. Fins i tot en alguns casos la població decreix. Però una població molt menor i que creix més lentament consumeix una quantitat molt més gran de recursos que la resta del planeta. La renda per càpita anual als Estats Units és unes 70 vegades més gran que la d'Etiòpia. Un ciutadà japonès té, en teoria, uns ingressos quasi 50 vegades més grans que els d'un hindú. Però la població de l'Índia creix un 3,1% anual, mentre la japonesa ho fa només un 0,4%. I aquestes estadístiques no expliquen desequilibris dintre el mateix país.

Així, cal recordar primer els 20 milions de pobres que hi ha a la rica Comunitat Europea. Però també cal apuntar algunes xifres de països menys rics. Així, a la Xina els ciutadans més rics ho són tres vegades més que els més pobres —tenint en compte només els habitants de ciutats—. Al Japó ho són 4 vegades i a Alemanya 5. A Egipte els rics ja ho són 8 vegades més que no els pobres. Als Estats Units la diferència és de 12 vegades —recordem els desequilibris interns als països rics— i a França 13 vegades, mentre a Mèxic els rics ho són 18 vegades més que els pobres i al Brasil 28. Fent una mitjana de tot el món, la fundació privada Worldwatch Institute calcula que els ciutadans més rics obtenen uns ingressos 15 vegades superiors als més pobres.

Per estudiar l'impacte ambiental cal tenir en compte totes aquestes dades i algunes altres, com ara els nivells de contaminació i el consum de recursos que es poden atribuir als ciutadans de països desenvolupats. En resum, el poc po-

El poc poblat Nord provoca un impacte ambiental molt més elevat que no el molt poblat Sud. La renda per càpita als Estats Units és unes 70 vegades més gran que la d'Etiòpia.

blat Nord provoca un impacte ambiental molt més elevat que no el molt poblat Sud.

Creixement sostenible. Però el Nord, com ja hem dit, no té un gran augment de natalitat i, en molts casos, viu amb preocupació l'envelliment de la població. Una preocupació que, entre altres coses, es planteja com ja no treballarà. La resposta sembla clara, tot i que molts no vulguin adonar-se: si no es pot reduir encara més la població, però s'han de reduir el consum i la producció de contaminació i de residus, cal disminuir el consum per càpita. En definitiva: el Nord ha crescut molt de pressa —i sovint malament—. Si no vol seguir essent responsable del màxim impacte ambiental al planeta, ha de plantejar-se una altra forma de creixement, que tingui en compte més la qualitat de vida i la regeneració de recursos que no pas els actuals indicadors econòmics. És el que s'anomena creixement sostenible.

Cal estudiar l'impacte que té la superpoblació al món en desenvolupament. En primer lloc, el concepte de creixement sostenible també s'ha d'aplicar a aquests països, però, sense transferència de tecnologia i unes altres mesures, això serà impossible. Després, cal veure si l'augment de població resulta insuportable per al medi ambient planetari. Hi haurà prou aliments per a una població de 8.000 milions de persones?

La resposta, com sempre, depèn de l'optimisme o pessimisme de cadascú. Així, els optimistes treuen una data: entre 1965 i 1990, als països subdesenvolupats i malgrat la degradació del sòl, el consum calòric ha augmentat un 21%. Creuen que les terres de conreu podrien triplicar-se i que es pot augmentar la producció per hectàrea. Consideren que es poden fer servir races millorades i malbaratar menys collites amb millor emmagatzematge i distribució. En definitiva, les terres actuals estan molt per sota del seu màxim teòric de producció.

Els pessimistes diuen que l'augment de consum calòric fa pensar que aviat la producció no serà suficient, alerten sobre la pèrdua de diversitat dels conreus, que els fa més vulnerables a plagues, recorden que el 17% de la terra de conreu ha perdut valor en el darrer mig segle, mostren que proporcionar a la població del Tercer Món una dieta igual a la dels països desenvolupats exigiria sextuplicar el rendiment de cada hectàrea i expliquen que l'augment de producció no es pot fer sense mitjans tècnics.

Un dels pessimistes és precisament el Worldwatch Institute. Anuncia que l'Índia, la Xina i l'Àfrica en general patiran falta de menjar si la població segueix augmentant al ritme actual. Considera que la producció d'aliment per persona anirà disminuint i que si ara és de 346 quilograms per persona el 2030 serà

només de 240 quilograms. I demana que es dediquin 60.000 milions de dòlars en control de natalitat, quantitat que no considera excessiva tenint en compte que el servei militar d'intel·ligència dels Estats Units, tot sol, ja té un pressupost de 30.000 milions de dòlars. Si-gui qui sigui qui tingui raó, sembla que, en un moment o altre, caldrà posar límits al creixement. Encara que la Terra pugui mantenir 11.000 milions de persones, aquestes seguiran tenint fills.

I potser aquests discutiran si el planeta pot suportar 20.000 o 30.000 milions d'habitants. En algun moment caldrà pensar que s'ha de reduir la natalitat, llevat que l'optimisme tecnològic faci pensar que la colonització de l'espai permetrà crear "terres" a d'altres astres.

A més, per estudiar els límits del creixement de població es fan càlculs que no tenen en compte tots els factors. Els actuals indicadors econòmics no consideren la degradació del sòl o la pèrdua d'actius com un factor que disminueix el creixement. Per exemple, si un país talés tots els seus boscos només es consideraria que la producció de fusta i derivats ha augmentat molt, però el PIB no mostraria que s'han perdut tots els recursos i que el país s'ha venut el futur.

Disminució de natalitat al Tercer Món.

Tot i l'augment de població, la natalitat ha davallat als països en desenvolupament, si bé ho fa des de xifres tan altes que el creixement de població encara és preocupant. La millora de les condicions de vida, la informació sobre control de natalitat i l'educació –sobretot de la dona– són alguns factors que expliquen aquesta disminució.

Però el procés és ben diferent al que tingueren els països industrialitzats. Al segle XIX, la gent encara tenia molts fills a causa de la gran mortalitat perinatal i infantil. La millora de les condicions sanitàries i els avenços mèdics van disminuir aquesta mortalitat. Això portà a un augment de població, fins que les famílies decidiren tenir menys fills. D'aquesta forma, la taxa de natalitat disminuï, però el nombre d'habitants augmentà. Als països en desenvolupament s'està produint un procés que se salta l'etapa intermèdia. La mortalitat disminueix i la natalitat també. A més a més, el ritme de descens de la natalitat és molt més ràpid. La facilitat amb què avui es pot informar sobre control de natalitat a través dels mitjans de comunicació i repartir els sistemes contraceptius té molt a veure amb la rapidesa del procés. Els índexs de natalitat han baixat dràsticament des dels anys setanta. A Tailàndia ha disminuït a la meitat en 12 anys. Les dones tenien una mitjana de 4,6 fills i ara en tenen 2,3. De fet, d'uns 6 fills de mitjana als països en desenvolupament s'ha passat a uns 4.

Entre els elements que ha portat aquest des-

cens hi ha la difusió d'informació sobre mètodes anticonceptius, però també molts d'altres: endarreriment del primer matrimoni de les dones, el seu accés a l'educació i a llocs de treball i la reivindicació del dret a decidir el nombre de fills. Però els darrers factors, tot i haver progressat molt, encara no afecten ni de bon tros tota la població femenina. Als països en desenvolupament –la Xina exclosa– el 38% de dones casades i en edat fèrtil desenvolupen mètodes de planificació familiar. Inclouent-hi la Xina, el percentatge és del 51%. Als països desenvolupats s'arriba al 70%. A poc a poc, al Tercer Món els nous contraceptius substitueixen les tècniques tradicionals –abstinència periòdica, matrimoni no consumat, etc.

Els estudis mostren com els mètodes són utilitzats per les dones amb major nivell educatiu i preferentment a les ciutats, on estan més informades i més influïdes per noves actituds.

EFE

A poc a poc, al Tercer Món els nous contraceptius substitueixen les tècniques tradicionals –abstinència periòdica, matrimoni no consumat, etc.–. Els estudis mostren com els mètodes són utilitzats per les dones amb major nivell educatiu i preferentment a les ciutats, on estan més informades i més influïdes per noves actituds.

D'altra banda, com s'ha demostrat, els canvis en l'ús de contraceptius i en la natalitat depenen tant dels esforços d'un país en promoure la planificació familiar com del seu desenvolupament econòmic. Tot i així, en el cas de Bangladesh, els índexs de natalitat han baixat d'un 21% entre 1970 i 1991 –de 7 a 5,5 nens per dona–. Bangladesh és un dels països més pobres del món, amb una gran discriminació de la dona i amb moltes famílies que depenen del treball dels fills per sobreviure.

Les xifres mostren que la natalitat al Tercer Món ja ha baixat. Però també assenyalen que per baixar de forma més significativa cal que l'estatus social de la dona millori –perquè pugui decidir quants fills pot tenir i si vol utilitzar anticonceptius–, que la dona accedeixi a estudis i a llocs de treball fora de la casa i que es promogui el desenvolupament econòmic per tal que moltes famílies no tinguin els fills com l'únic capital per viure. Dues serien, doncs, les mesures generals i que semblen ben lògiques al marge de si la superpoblació és un greu perill o no: plantejar un nou tipus de creixement al Nord, i promoure el creixement, la transferència de tecnologia, l'educació i els drets humans al Sud. Dificilment es poden presentar arguments contra aquestes mesures que, de retop, semblen les úniques que poden promoure un creixement més harmònic de la població de la Terra.

Xavier Duran